

УДК: 336.773

DOI: 10.35254/bhu/16948386_2021_56_57_23

Мехмет Шүкрү Дундар,
К. Карасаев атындагы БМУ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ МИКРОФИНАНСЫЛЫК СИСТЕМАНЫН ӨНҮГҮШҮН КОЛДОО

Кыскача мазмуну

Макалада Кыргыз Республикасындагы микрофинансылоо секторунун калыптанышы, иш жүргүзүү жана өнүгүшү үчүн ар тараптуу колдоолорго муктаж экендиги баса белгиленип, республиканын экономикасындагы процесстерге, өзгөчө жакырчылыктан чыгууга түздөн түз таасирин тийгизүү үчүн калктын жакыр катмарын активдештирүү, ал үчүн туура багыт жана түрдүү тренинг-консультацияларды өткөрүү, ишкердикке жөндөмдүү жарандарды ар тараптан колдоп, алгачкы капиталды түзүү үчүн микрокредиттерди берүү ж.б.у.с. каралды. Ошондой эле Дүйнөлүк тажрыйбада натыйжалуулугун көргөзгөн микрофинансылык сектор, микрокредиттик мамилелер жана микрофинансылык уюмдардын ишмердиги Дүйнөлүк донорлордун колдоосу менен Кыргыз Республикасынын баардык аймактарында пайда болуп, ишмердигин жүргүзүп жана өнүгүп жатат. Анын жакырчылыктан чыгарууда жана ишкердикти колдоп, экономикага тийгизген таасирин баалап Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан ар тараптуу колдоого алынып келе жатат.

Түйүндүү сөздөр: микрокредит, микрофинансылык уюмдар, микрокредиттик мамиле, укуктук-ченемдик актылыр, стратегия, программалар.

ПОДДЕРЖКА РАЗВИТИЯ МИКРОФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

Аннотация

В статье рассмотрена необходимость всесторонней поддержки становления, функционирования и развития микро финансового сектора Кыргызской Республики, его влияние на экономические процессы, особенно для преодоления бедности населения республики через активизации бедных слоев, проводя различные консультации-тренинги и привлекая предпринимчивых из них на открытие небольшого бизнеса и в дальнейшем его развития. Вместе с тем, показавшей эффективность в мировой практике микро финансовый сектор, появился и активно функционирует во всех регионах Кыргызской Республики, первоначально поддержкой мировых финансовых институтов, а в настоящее время на накопленный капитал за период становления, функционирования и развития. Учитывая роль микро финансового сектора на активизацию населения, особенно бедных слоев, преодоления бедности через привлечения в предпринимательства Правительство Кыргызской Республики с момента возникновения микро кредитных отношений всесторонне поддерживает этот сектор экономики и. т. д.

Ключевые слова: микро кредит, микро финансовые организации, микро кредитные отношения, нормативно-правовые акты, стратегия, программы.

SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF THE MICROFINANCE SYSTEM OF THE KYRGYZ REPUBLIC

Abstract

The article discusses the need for comprehensive support for the formation, functioning and development of the microfinance sector of the Kyrgyz Republic, its impact on economic processes, especially for overcoming poverty of the population of the republic through the activation of the poor, conducting various consultations and trainings and attracting entrepreneurs from them to open a small business and further its development. At the same time, the microfinance sector, which has shown efficiency in world practice, has appeared and is actively functioning in all regions of the Kyrgyz Republic, initially with the support of world financial institutions, and now for the accumulated capital over the period of formation, functioning and development. Taking into account the role of the microfinance sector in activating the population, especially the poor, overcoming poverty through attracting entrepreneurship, the Government of the Kyrgyz Republic has been comprehensively supporting this sector of the economy since the emergence of microcredit relations. etc.

Keywords: micro credit, micro financial organizations, micro credit relations, regulations, strategy, program.

Кыргыз Республикасынын экономикалык өнүгүшүнө жана калктын жалпы социалдык — экономикалык абалына таасир берип жаткан микрофинансылык сектор мамлекеттин рынок шартына өтүшү жана микрофинансылык уюмдардын пайда болушу менен жакырчылыктан чыгуу боюнча калктын жакыр катмарын экономикалык активдештирүү, ишкердикти колдоо аркылуу абдан маанилүү иш аракетин жасап келе жатат. Дүйнөлүк тажрыйба көргөзгөндөй, микрофинансылык система өтө жакыр мамлекеттерде эле эмес, өнүгүп жаткан өлкөлөрдө да жакырчылыктан чыгуунун жолу катары таанылган. Ал үчүн калктын жакыр катмарына ишкердикти уюштуруу жана жүргүзүү боюнча консультацияларды жүргүзүү, алгачкы финансылык каражатты кредит катары берүү, ошондой эле аларды системалык негизде колдоо аркылуу ийгиликтерге жетишип, калктын жакыр катмары өз жашоо турмушун ондоп, орто жашоо деңгээлине жана жогорку (элита) бай катмарга да ийгиликтүү жетишкендер дүйнөлүк жана жергиликтүү тажрыйбада көп кездешет.

Микрофинансылык сектордо мамлекеттин ролу түздөн түз финансылык кызмат көргөзүүдө эмес, а финансылык эмес жардам берүүдө турат. Жергиликтүү өкмөт финансылык кызматты өнүктүрүүгө түрткү берген жагымдуу саясий жагдайды түзүүгө өзгөчө ролду ойносо, ошол эле учурда калктын жакыр катмарынын ишкердик жүргүзүүдөн тапкан кирешесин коргойт. “Мамлекет негизинен микрофинансылык мамиленин калыптанышы жана өнүгүүшү үчүн макроэкономикалык туруктуулукту, пай-

ыздык үстөктү чектебөө, өзүн актабаган, субсидияланган, мөөнөтү өтүп кеткен кредиттөө программаларынын болбошун камсыз кылууда турат. Ошондой эле мамлекет кедей адамдарды финансылык кызматтар менен камсыз кулуу үчүн ишкерлер үчүн жагымдуу ишкердик чөйрөсүн түзүү, коррупцияны жоюу, инфраструктурага жана рынокко кирүүгө жардам берүү аркылуу колдоо көргөзөт. Өзгөчө кырдаалдарда каражаттын башка булагы жок болсо мамлекет күчтүү жана көз карандысыз микрофинансылык уюмдарды финансылоо менен жардам берет” [1, 3-б.]

Жогоруда көргөзүлгөн шарттар Кыргыз Республикасында микрофинансылык уюмдардын пайда болуп микрокредиттик мамилелердин калыптанышы менен өкмөт тарабынан бир топ расмий документтер аркылуу колдоого алынган.

Микрофинансылоону мамлекет тарабынан колдоо үчүн Улуттук Банк тарабынан демилгеленген эң биринчи жолу “Кыргыз Республикасында микрофинансылоону 2006–2010жж. өнүктүрүү боюнча орто мөөнөттүк стратегиясы” кабыл алынган.[2, 5-6] Стратегиянын негизги максаты — жалпысынан калктын жакыр катмарын финансылык кызмат алуусуна шарт түзүү, ишкердикти колдоо аркылуу жакырчылыкты кыскартуу болгон.

Кабыл алынган расмий документтин негизинде калктын аяр катмарын финансылык кызматтар менен камтуу республиканын баардык аймактарында, өзгөчө айыл жергесинде бир топ жакшырып, көп адамдардын ишкердикти баштоосуна мүмкүнчүлүк түзүлгөн. Микрофинансылык сектор жакырчылыктан чыгууга бир топ

салым кошуп, калктын жумуш менен камсыз болушуна, жаңы жумушчу орун түзүлүшүнө өбөлгө түзүп, миңдеген үй бүлөлөр жашоо турмушун жакшыртууга жетишкен.

2012 жылы Кыргыз Республикасынын өкмөтү жана Кыргыз Республикасынын Улуттук Банки тарабынан “Микрофинансылоонун 2011–2015 жж. өнүктүрүү стратегиясы” токтом катары кабыл алынган.[3, 15-б.]

Кабыл алынган стратегияда микрофинансылык сектордун өнүгүү принциптери, максаттары жана кийинки беш жыл аралыгындагы келечеги камтылган. Орто мөөнөткө кабыл алынган стратегияны изилдеп жана анын негизинде микрофинансылык сектордогу жетишкендиктерди жана тоскоолдуктарды талдап, республиканын финансылык секторунун баардык деңгээлинде стратегиялык өзөктүү чөйрөлөрдү аныктап, ал максаттарга жетүү үчүн иш чаралар жана жооптуу адамдар каралган. Ошону менен бирге эле коюлган максаттарды иш жүзүнө ашыруу жана пландарга учурунда түзөтүү киргизүү, анын жыйынтыктарына байкоо жүргүзүү үчүн Координациялык кеңешме түзүлгөн.

Мамлекет тарабынан микрофинансылоону өнүктүрүүгө жана колдоого багытталган бардык укуктук-ченемдик жана жогруда көргөзүлгөн документтердин баарында микрофинансылык секторго болгон Кыргыз республикасынын өкмөтүнүн жана Улуттук Банкынын учурдагы саясаты аныкталган.

Микрофинансылоонун 2011–2015 жж. өнүктүрүү стратегиясынын 3 бабында микрофинансылоону өнүктүрүүдөгү өкмөттүн саясаты тагыраак жазылган. Анда микрофинансылык сектордо мамлекттин негизги ролу укуктук жана жөнгө салуу маселерин аныктоо менен мамлекттик натыйжалуу башкаруу системасын жакшыртуу болуп саналат. Ошону менен бирге рыноктук процесстерге өкмөттүн киришпөө ырааттуу саясаты, өзгөчө микрофинансылык кызматтын баасынын түзүлүшүнө, микрофинансылык сектордун натыйжалуу өнүгүшүнө шарт түзүп, инвестиция тартууга жакшы жагдай түзөт. Өкмөттүн иш аракети рыноктун баардык катышуучуларына бирдей шарт түзүп, алардын ишмердигинин ачыктыгын камсыз кылууга багытталган.

Микрофинансылык сектордун сапаттуу өнүгүүсү үчүн негиз салуучу фактор катары мамлекттин жана жеке сектордун ишкердиктин корпоративдик социалдык жоопкерчилигин өнүктүрүүчү жана финансылык кызматты пайдалануучулардын укуктарын коргоону камсыздоочу жоопкерчиликтүү финансылоо принциптерин туура түшүнүүсү болуп саналат. Микрофинансылоодо баардык кызыктар тарап үчүн жоопкерчиликтүү финансылоо таанылып жетектөөчү принцип катары кабыл алынышы керек.

Мамлекет тарабынан саясий чечим жана колдоо катары калктын финансылык билимин жогорулатуу жана эрежелерди киргизүү үчүн аракетин жүргүзүүдө турат. Калктын финансылык билимин жогорулатуу боюнча комплекстик программасын иштеп чыгуу жана иш жүзүнө ашыруу узак мөөнөттүк экономикалык өнүгүүгө жакшы таасирин тийгизет.

Мамлекет социалдык багыттагы инвесторлорду рынокко тартуу боюнча жагымдуу шарттарды камсыз кылышы керек. Финансылык институттарды приватизация маселеринде өкмөт андай институттарды финансылык кызмат керектөөчүлөрдүн менчигине айландырууга көңүл буруусу абзел.

“Кыргыз Республикасын 2013–2017 жж. туруктуу өнүктүрүүнүн Улуттук стратегиясында” [4, 21-б.] белгиленгендей, микрофинансылоо республиканын финансылык системасынын элементи катары бааланып, анын негизги максаты катары калктын кирешеси аз катмарын социалдык мобилизациялоо аркылуу сапаттуу финансылык кызматтар-

га тартууну кеңейтүү жана финансылык жана социалдык ортомчулукту күчөтүү каралган. Указдын алкагында кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн “Жаңы доорго кырк кадам” [5, 12-б.] программасы системалык иш аракетти камтып, кредиттик рынокту өнүктүрүүгө, финансылык кызматты пайдалануучулардын потенциалын көтөрүүгө, калктын финансылык билиминин деңгээлин жогорулатууга жана жоопкерчиликтүү кредиттөөгө багытталган. Программа кредиттерге болгон пайыздык үстөктү азайтууну, маалыматтык технологияларга негизделген кызматтарды киргизүүнү, банктык кызматтар менен калкты тейлөөнү көбөйтүүнү, кооперативдерди колдоону жана ислам принциби менен финансылоону божомолдойт. Андан сырткары Программа чакан жана орто ишкердиктин объектилерин өнүктүрүү үчүн өзүн өзү камсыздоо жана өзүн жөнгө салуу системасын киргизүүнү сунуштаган.

Кыргыз Республикасынын микрофинансылоо секторунун 2018–2021 жж. өнүгүүсүнүн негизги максаттары — чакан жана жеке ишкердикти, жумуш менен камсыздоону жана жалпысынан калктын жашоо деңгээлин жогорулатуу үчүн маанилүү инструменти катары жөндөмдүү, туруктуу жана социалдык жоопкерчиликтүү микрофинансылык сектордун институционалдык өнүгүшү үчүн жагымдуу экономикалык, мыйзамдык жана жөнгө салуучу чөйрөнү камсыздоо болуп саналган. Ал максаттарга жетишүү үчүн төмөнкүдөй маселерди чечүү керек болгон:

- банктык эмес финансылык уюмдардын финансылоо булактарын кеңейтүү, жаңы финансылык продуктыларды жана кызматтарды киргизүү үчүн өбөлгө түзүүчү мыйзамдык, ченемдик базаны жакшыртуу;
- микрофинансылоо чөйрөсүндө текшерүү жана жөнгө салуу системасын бекемдөө;
- микрофинансылык сектордун туруктуулугун жана натыйжалуулугун камсыздоочу, кызмат көргөзүүнүн түрүн көбөйтүүчү институционалдык өнүгүү, ошондой эле анын баасынын жана аймактык жетиштүүлүгүн жакшыртуу;
- микрофинансылык рыноктун инфраструктуралык институтун өнүктүрүү;
- микрофинансылык рыноктун ачыктыгын камсыздоо жана микрофинансылык кызматты пайдалануучулардын укугун коргоо болгон.

Кыргыз Республикасынын микрофинансылоо секторунун 2018–2021 жж. өнүгүүсүнүн негизги багыттары Кыргыз Республикасынын Улуттук Банки жана ага кызыктар тараптар аркылуу жүргүзүлүүдө. [7]

Документке ылайык Кыргыз Республикасынын банктык эмес финансылык-кредиттик уюмдардын учурдагы абалына талдоо жүргүзүлүп, микрофинансылык сектордун экономикага тийгизген таасири каралган. Ага ылайык БФКУ өнүгүү көрсөткүчтөрү, МФУ негизги өнүгүү көрсөткүчтөрү, талданып, МФУ кредиттик портфелинин динамикасы, БФКУ кредиттик портфелинин экономиканын тармактары боюнча бөлүнүшү, кредиттик союздардын 2013–2016 жж ишмердигинин көрсөткүчтөрү каралып, Кыргыз Республикасынын микрофинансылык секторуна SWOT анализ жүргүзүлгөн. Ошондой эле 2011–2015жж микрофинансылоонун өнүгүү Стратегиясынын ишке ашырылышы бааланып, Кыргыз Республикасынын микрофинансылоо секторунун өнүгүү негизги багыттары кабыл алынган. Ага ылайык мамлекеттин социалдык-экономикалык өнүгүшүнө микрофинансылык сектордун ролу, микрофинансылык сектордун өнүгүү негизги багыттары катары жаңы БФКУ үчүн финансылоо булактарын кеңейтүү жана финансылык продуктуну жана кызматтарды иштеп чыгууга, аны иш

жүзүнө ашырууга өбөлгө түзүүчү ченемдик жана мыйзамдык базаларды жакшыртуу, микрофинансылык секторду жөнгө салуу жана көзөмөлгө алуу системасын бекемдөө, микрофинансылык сектордун туруктуулугун жана натыйжалуулугун камсыздоочу, кызмат көргөзүүнүн түрүн көбөйтүүчү институционалдык өнүгүү, ошондой эле анын баасынын жана аймагык жетиштүүлүгүн жакшыртуу, микрофинансылык рыноктун инфраструктуралык институтун өнүктүрүү, микрофинансылык рыноктун инфраструктуралык институтун өнүктүрүү; микрофинансылык рыноктун ачыктыгын камсыздоо жана микрофинансылык кызматты пайдалануучулардын укугун коргоо ж.б.у.с. кабыл алынган.

Кабыл алынган өнүгүү багыттарынын 2018–2021 жж. ишке ашыруулусун жана ага мониторинг жүргүзүү Кыргыз Республикасынын Улуттук Банкы жана ага кызыктар болгон тараптар катары “ФККС” ААК, Кредиттик союздардын жана БФКУ ассоциациялары аркылуу жүргүзүлүп келе жатат.

Чындыгында расмий документ кабыл алынып жатканда анын негизинде келечекте күтүлгөн жыйынтыктар да кабыл алынган. Анын негизинде Кыргыз Республикасында микрофинансылоо секторунун өсүшү экономикалык жыйынтыктар менен бирге социалдык багыттагы жетишкендиктерди да камсыздаш керек. Негизинен чакан жана орто ишкердикти, өзгөчө кызмат көргөзүү, соода жана өндүрүш чөйрөсүндө жеке ишкердикти финансылык колдоонун натыйжасында аймактардагы жакырчылыкты жана жумушсуздуктун деңгээлин кыскартуу жолу катары, аймактарды өнүктүрүү ж.б.у.с. мамлекеттин социалдык экономикалык өнүгүүсүндөгү көйгөйлөрдү чечүү маселери каралган [6, 71-б.].

Ошентип, Кыргыз Республикасынын экономикасында микрофинансылык сектордун пайда болушу, микрофинансылык уюмдардын түзүлүшү, микрокредиттик мамиле-

лердин калыптанышы менен микрофинансылык сектордун натыйжалуулугун жогорулатууга муктаж болгон баардык укуктук-ченемдик актылар Жогорку Кеңеш тарабынан кабыл алынып, Өкмөт жана Улуттук Банк тарабынан Өнүктүрүү стратегиялары өз учурунда иштелип чыгып, кабыл алынып, сектор ар тараптуу колдоого алынып келе жатат.

Адабияттар

1. *Стратегия развития микрофинансирования на 2011–2015 гг. Приложение 1 к проекту Постановления КР и НБКР.* — Бишкек, 2010. — 158 с.

2. *НБКР Среднесрочная стратегия развития микрофинансирования в Кыргызской Республике на 2006–2010 гг.* — Бишкек. — 2005. — 25 с.

3. *Кыргыз Республикасынын өкмөтү, Кыргыз республикасынын Улутту Банкы/ Микрокаржылоону 2011–2015-жылдары өнүктүрүү стратегиясын бекитүү жөнүндө.* Бишкек. — 2012. — № 150/40/6. — 31 с.

4. *Кыргыз Республикасын туруктуу өнүктүрүүнүн УЛУТТУК СТРАТЕГИЯСЫ.* — Бишкек. — 2013. — № 11. — 59-б.

5. *Программа Правительства Кыргызской Республики “Жаңы доорго кырк кадам”.* — Бишкек. — 2017. — № 1836-VI. — 28 с.

6. *Савина С.Е., Мусаев У. Проблемы микрокредитования в Кыргызстане /С.Е.Савина, У.Мусаев // Вестник Бишкекского гуманитарного университета им. К. Кара-саева.* — Бишкек. — 2021. — № 2. — с. 71–73.

7. *Кыргыз Республикасынын микрофинансылоо секторунун 2018–2021 жж. Өнүгүүсүнүн негизги багыттары. Утверждено постановлением Правления Национального банка Кыргызской Республики от «13» декабря 2017-П-11/51-4-(НФКУ).* — 2017. — 32 б.